

Lục Tỉnh Tân Văn

聞新省六

Ấm. Grant—NGUYỄN-V. CŨA

GIÁ BÀN:
Nam-kỳ, Trung-kỳ và Cao-mên

Một năm 6 \$00
Sáu tháng 3 \$50
Ba tháng 2 \$00

ADMINISTRATION
ET **REDACTION:**

Madag. Rue Cathala, 156-158 (1er Etage)

MỖI TUẦN LẺ RA BA KỶ:
NGÀY THỨ HAI NGÀY THỨ TƯ VÀ NGÀY THỨ SÁU

Mỗi số bán lẻ 0 \$04
TÉLÉPHONE N° 476   Adresse télégr.: LUCINE-SAIGON

GIÁ BÀN:
MẮC-KY, LAO, ĐÀI-PHÁP VÀ THUỘC ĐỊA.

Một năm 7 \$00
Sáu tháng 4 \$00
Ba tháng 2 \$25

On s'abonne sans frais dans tous les bureaux de poste.

POUR LES ANNONCES, s'adresser:

3 SAIGON: Aux bureaux du Journal.
4 HANOI: Aux bureaux du Trung-Bac-Tân-Văn.

On traite à forfait pour les contrats de longue durée. Les prix sont payables d'avance.

MỤC-LỤC

- 1. — Việc học ngày xưa, Việc học ngày nay, Việc học ngày sau.
- 2. — Buồn bán.
- 3. — Bọc giả.
- 4. — Năm chục năm khai sáng.
- 5. — Sự thiết hại cho phép vệ sanh.
- 6. — Nữ-giới-chung.
- 7. — Phần quan báo.
- 8. — Lo cho con nít mới đẻ.
- 9. — Một chiếc tàu Annam lên Bình chương.
- 10. — Thông báo.
- 11. — Hội đồng quân hạt.
- 12. — Tiền thuế.
- 13. — Hơng truyến.
- 14. — Đổng-Pháp báo tin.
- 15. — Oan kia theo mãi.

BUỒN BÁN

một thể mau giàu và một thể lâu dài

(Tiếp theo bài trong số.....)

Đồ, đã bán mau chạy, mau hết hàng; mà lại có danh có tiếng. Cái danh tiếng này là nhờ bởi bán hàng mà khắp cả hoàn-cầu đều hay biết, hoặc như bên Phansa, Annam si về bán gạo, hoặc như bên Americ, người buôn bán nghe đồn công ty thợ đến mua, bị vây cho nên nhiều khi hàng phải hút, là tại làm không kịp mà bán. Mà hút thì thấy kệ hút, chớ tại chánh hãng chẳng hề khi nào gác giá thêm đôi, tiền công, tiền cán, xe lửa, tàu bè thuế khóa gì cũng vậy, đã tính rồi hết không sai sót.

Trừ ra khi nào bị thuế lên, tiền Tàu lên, thì cũng vô hại, chớ dính.

Nhiều khi mấy người mua si bán lẻ đồ thừa vô đó, mà lên giá cho abhiêu quá mà thôi, bán lấy đặng món nào hay món nấy, chừng có người chớ, không thêm mua nữa sẽ hay.

tối thiệt, bán cho mấy trang khách như...
Đất Nam-kỳ ta, thuở nay nghề buôn về dân ngoại quốc, chớ đã biết xứ của Annam, mà Annam không mền, không mợ nghề buôn, trừ ra một hai người có buôn nhỏ nho, thì là làm chuyên lấy có, hoặc ở không, rảnh rang để bày ra buôn bán chợ, đứng tẻ ra mà xài, hề bán gạo, té gạo, bán nước mắm, té nước mắm, đình dài, chớ có việc khác, hoặc phải về làm ruộng, hoặc coi vườn, thì mau mau kiếm người mà bán lại, lỗi lời chút đỉnh không tính kể.

Từ vận động sự giàu có, về sự buôn của ngoại quốc mà ra, thì Annam mình mới ngó vào, kể chừng mươi năm nay, mà thôi, thiệt là trẻ nai quạ, nên sự trẻ nai này cũng là một cái bất lợi, cho nên buôn lằm, là vì mảy cái nguồn mà có đại lợi, đã bị chúng chôn hết rồi, nay mình có muốn thì kim cương khác, hay là một trăm người bán, thì một vạn người mua, bất chước chen vào làm như người cũng đặng.

Giả như 200 cân mà bán giá cao chạy có 100, còn ế lại một trăm, cũng vô hại, đầu bán vốn cũng còn có lời, chớ chà thường có thấy, hay buôn như vậy, may như gặp chầy thì bán cũng hết được, nhưng mà quên cái lỗi trọng có như, nếu như có ai cật tối thì lại chớ có chừng đâu?

Nghe buồn có luật cấm, không đặng ăn lời nhiều, có lệ buộc, mà đẽ người có ngày phải bị. Cũng tương tự nghề buôn bán, coi bệ người mà khoe hàng, đẽ dành 40

Bất chước người, thì cái lợi không được nhiều, mà lại hay nhiều khi phải sanh sự, như mua-giành bán-giặt không chừng, sao cho bằng trước hết mình chọn nghề, mà khỏi công, xuất bản.

Vạn sự bất quá hỏ thiệt, làm làm sao mà tránh sự gian-dầu, xảo trá, ngược xuôi cho được, thì là trừ một

Việc học ngày xưa, Việc học ngày nay, Việc học ngày sau

(L'Enseignement d'autrefois, d'aujourd'hui et de demain)

(Tiếp theo)

Đã đành rằng công vẫn lệ luật các đời trước đã trở làm toàn bằng chữ nho cả, thì trong quan-trưởng bây giờ cũng phải có nhiều người thông hiểu chữ-nho để mà kê cứu các lệ luật cho tinh tường. Và lại phạm những người Annam làm được văn hay quốc-ngữ hay, lại phải thông chữ Hán, bởi vì cái phần chữ Hán xen lộn trong tiếng Annam cũng bằng cái phần chữ-la-tinh ở trong tiếng Đai-pháp vậy.

Nhưng cái lợi thông hiểu chữ nho để mà làm văn quốc-ngữ cho hay ấy, tưởng cũng không phải là một cái lợi to, bởi vì sau này có chữ quốc-ngữ để dùng làm một lối viết cho dân đến đàng quen với nhau mà thôi. Mà có lẽ trong năm mươi năm nữa thì lối chữ ấy mất hẳn, không ai dùng đến nữa mà dùng toàn chữ Đai-pháp. Bây giờ thì tiếng Annam đời voi tiếng Pháp, lại cũng gọi là nôm-na, mà chữ Pháp, đối với người Annam thì đã thành ra một lối văn-chương như là chữ nho thuở trước rồi. Chữ quốc-ngữ chẳng qua là một thứ dấu, người Tây bắt-dắt-dĩ phải đặt ra mà biên tiếng Annam cho tiện. Khi Đai-pháp mới lấy được Nam-kỳ thì dùng thứ dấu ấy làm chữ mà tranh cạnh nhau cái thanh-thế với người Tàu ở đây.

Khi các quan thủy-quân nguyên-sốai mới sắp đặt việc chính-trị ở đất Nam-kỳ, thì các ngài chỉ vội gây lý nhiều thông ngôn kỹ-lục mà dùng trong các việc giao-thiệp với dân Annam, rồi lần lữa lấy những người Tây-học ấy mà thay vào cho những các quan cựu.

Nhưng lấy một vài người có cái quyền lợi đặt-biệt, biết ít chữ Pháp, mà thay cho cả một thượng-lưu nhân đấng trong nước xưa nay, thì trước chánh sách cũng là chưa đủ điều. Một là phải đem chữ Pháp mà dạy cho khắp cả bản dân. Sự ấy ngày xưa không thể làm được, mà ngày nay có lẽ cũng chưa làm được. Hai là phải lấy cái gì làm một cái rào

chắn giữa để phân li cái Hán-học với cái Pháp-học ra làm hai. Cái rào ngăn giữa đó, chính là chữ quốc-ngữ. Nhà-nước không lấy chữ Hán làm một tiêu chí quan lại nữa, mà lại không có thể dạy được chữ Pháp cho cả bản-dân thì tất là phải đem chữ quốc-ngữ ra mà dạy trong khắp các trường.

Cứ sự thật, thì việc đặt Pháp-học tức mới đã sách ra một hạng quan mới có thân thể đặc-biệt, mà việc dạy quốc-ngữ thì tựa hồ là một việc đến bởi cho những làng không có trường chữ nho nữa.

Trước hết Nhà-nước cũng đã nghĩ ngay rằng chữ quốc-ngữ không phải là một cái cơ quan để dùng mà học cho đến nơi được, không phải là một cách dạy phổ thông được các khoa cách-tri và các trường Đai-pháp. Ai cũng vẫn cho chữ quốc-ngữ là một cách viết, tiếng nôm Annam là, cho tiện mà thôi. Và người một nước có văn hiến. It ra cũng phải biết đọc biết viết tiếng mình nơi mới gọi được là thức-tri. Nhưng đó là một điều mà mọi người ra được như thế. Bởi bây giờ thì Nhà-nước cứ tùy cơ ứng biến, cứ vội đầu làm đấy. Trước hết hãy đặt ra nhiều trường chữ quốc-ngữ, cái dạy được độ hai ba ngàn đứa trẻ học chữ Pháp Chương-trình bấy giờ kê cũng đã cao gần bằng chương-trình ngày nay rồi. Còn Nhà-nước thì bỏ các ông cô-dạo xưa cũ đặt ra lối chữ quốc-ngữ thì nay lại đem chữ ấy mà dạy lang khắp đi cả trong xứ. Lúc ấy còn gọi là chữ La-tinh. Các cố đi dạy học, cứ mỗi đứa trẻ biết viết tiếng Annam ra bằng thứ chữ nào khác chữ nho, chữ nôm, thì lại được thưởng tiền là bao nhiêu.

Cái cách ấy tưởng cũng không vụn. Trong một ít lâu, các cố thì nầu mà đi dạy chữ quốc-ngữ. Lần lần sự lang rặc ấy ngừng lại, Nhà-nước không phát tiền thưởng nữa. Tuy trong các làng xứ Nam-kỳ cũng còn một vài nơi có trường dạy quốc-ngữ,

nhưng chừng vào khoảng năm 1906, thì sự học quốc-ngữ không thấy tiếp tục nữa. Là bởi lẽ sau này.

Các cố đạo đi dạy chữ quốc-ngữ thì chắc hẳn những kẻ đi học trước như là những kẻ học đẽo, những con cháu nhà bần-đạo mà thôi. Mà sách vở thì ngoại trừ quyển danh-thứ, duy chỉ có quyển sách bôn. Coi như đó thì hay sự dạy chữ quốc-ngữ thì tuy cũng thành ra một cái đặc-án như là một hạng người được hưởng chữ là chữ Pháp vậy. Đến chừng đó đã dạy được chữ quốc-ngữ cho đủ số người dùng rồi, thì việc dạy quốc-ngữ tự nhiên cũng ngừng lại. Và các cố đạo, dần thì nào cũng không phải là những nhà sư-phạm chuyên-môn. Trong việc đi dạy học, thì phần to sự lan rặc đạo mình đi khắp xứ thì nhiều, mà phần to đến dạy phổ thông, cho dân Annam biết được các khoa học Thái-tây thì ít. Việc dạy phổ-thông đó là một việc phận sự của chánh-phủ Đai-pháp. Đàng lẽ việc dạy chữ quốc-ngữ cho dân, nhà-nước phải lo liệu lấy mà mở trường dạy. Còn sự học thì bắt

buộc như con trẻ các làng cũng phải học chữ quốc-ngữ cả mỗi phải. Khi nhà-nước mới cai-trị xứ-Nam-kỳ, thì phần con trẻ Annam, dựa vào đã không biết chữ, trừ ra có một vài nhà Tây mà các làng thì ít làng có trường. Nội chầu thanh tuy có trường, nhưng chỉ có những con nhà đại gia-thành mới được đi học mà thôi. Vì chữ quốc-ngữ mà cho là vô dụng, đến nỗi có ông đốc-học xin cho con trẻ học ngày chữ Pháp, chớ đừng cho học quốc-ngữ trước rồi sau trẻ con học văn Tây lại hay lộn. Từ buổi ấy đến nay, việc dạy học hàng quốc-ngữ đã tiến bộ nhiều. Nhưng bị nhân xin để ngỏ, việc dạy quốc-ngữ ấy để các

Nhơn việc người trước đã làm trong năm rồi, mới hiểu được cái lẽ từ túc ban đầu đáng làm thế nào là phải, thì cũng không có tài cán gì. Cho nên chúng tôi không dám bài bác công việc của các quan đã chỉnh-đốn việc dạy học trước.

(Sau sẽ tiếp theo)

HỒI NGƯỜI ANNAM

Chớ nên lộn thuốc của Ngoại-quốc với thuốc Xứ Algérie là Thuộc-địa Langsa. Hễ biết lựa thuốc rồi và thuốc điều
trái đất ở xứ Algérie mà hút, thì tức là dùng đồ **thô sang Algérie** quá thiệt là đồ **thô sang**
Đại-pháp và chẳng có thứ thuốc nào ngon bằng

Hãy nên hút thuốc hiệu **TRÁI-ĐẤT**

ngoại giả không có cách chữa, và trí họ
hẹp hòi, sức họ yếu đuối nếu muốn cho
họ có đức thì lực mà giữ tròn trách
nhiệm thì mình phải lo làm sao cho trí
họ mở-mang, sức họ mạnh bạo và phải
lo cho họ có một cái tài họ đi đặng cho
họ nếu rủi không có người đàn ông thì
một mình họ cũng có thể làm mà nuôi
sự sống họ.

Theo phong tục xưa thì người đàn
bà sanh ra chỉ sống nhờ lấy sức người
mà sống, nên còn lúc đeo chơn cha mẹ
thì (ông cha mẹ, sau có chồng thì từng
chồng đến khi chồng chết thì lại từng
con, nên chồng con lo dạy đàn-bà con
gái cho biết lấy chừ, lấy nghề làm gì chỉ
như ở xứ người thì đàn-bà con gái thì
hóa như đàn-ông con trai, sức lực như
đàn-ông con trai, nên một mình kinh
cống thương rẫy, dính thiết nghiệp kia
cùng là làm những việc nặng nề khác
chứ chẳng phải như đàn-bà con gái xưa
nói yếu đuối thì thiệt là yếu đuối.

Tôi đã nói đàn-bà con gái họ có một
phần trách-nhiệm lớn lao đối với trời xã
hội! mà trách-nhiệm ấy là gì đâu?
Trách-nhiệm ấy là họ sẽ cai. quăng
một gia-tộc. công sự với người đàn-ông
và lại lo dạy dỗ con cái.

Nếu muốn cho con gái ngày sau giữ
cho tròn trách-nhiệm ấy thì hiện kim
chớ nên bỏ qua một việc gì của đình
giáo-độc là vì giáo-độc của phân đàn-bà
là phần yếu trọng hơn, kia thử xem một
nguồn nước chảy, nguồn nước trong
thì nước chảy ra sông, nguồn nước đục
tức nhiên nước chảy ra đợ nên người
đàn-bà có giáo dục thì con cái mới có
giáo dục được bằng chẳng thì làm sao
con cái có giáo dục, như dùng gương
mây chỉ bản hàng (tóm hàng ca, tay bán
mệnh chưởi lòn đò, quần tằm h vậy con
cái của họ ai thì chúng nó có giáo
dục bao giờ hay không.

TRẦN-THI-HẠO (Travinh)
(Tiếp-theo)

Phân quan Báo

Partie officielle

Vì lời nghị quan Toàn-quyền Đông-
Pháp ngày 1er septembre 1920, máy thấy
tên kê sau đây, mới thi đậu được cấp
bằng Thương biện Công chánh (Trường
tiến) hạng tư, mỗi năm lương định
là 600 \$.

- 1- Đur-goc-Anb, giấy số 131 bỏ về Ty
thuộc Namkỳ.
- 2- Ng-v-v-Cùs, giấy số 132 bỏ về Ty
thuộc Namkỳ.
- 3- Hc-tê-Thuận, giấy số 133 bỏ về Ty
thuộc Namkỳ.
- 4- Lam-v-Tet, giấy số 134 bỏ về Ty
Xe lửa.

Vì lời nghị quan Thông-độc ngày 14
septembre 1920.

Thầy Huỳnh-vân-Hai, có bằng cấp
Brevet élémentaire và Diplôme, bỏ làm
Giáo-tập tam thiết họ hạng 5, về ty sự
học thì thi đậu Dang-vân-Dan xin thôi.

Vì lời nghị quan Toàn-quyền Đông-
pháp ngày 3 septembre 1920.

Thầy Tô-vân-Qua, ký lục thì sai hạng
nhất về ty Namkỳ, bỏ tưng Chánh-phủ

may trả lại cho ty Nam kỳ, kể từ 01 sep-
tembre là ngày mắng hạn nghỉ của thầy.

Vì lời nghị quan Thông-độc Namkỳ
ngày 16 septembre 1920.

Mấy ngài kể theo đây phải :

- 1- Tưng quan chủ tỉnh Tràvinh, bỏ
làm chủ quận châu thành, thế cho ông
huyện Phạm-thanh-Kinh, đi chỗ khác.
- Ông Nguyễn-vân-Đê, phủ hạng nhất
chủ quận Rạch-coi, Cantho.
- 2- Tưng quan chủ tỉnh Cantho, bỏ làm
chủ quận Rạchcoi, thế cho ông phủ Ng-
vân-Đê.

Ông Phạm-thanh-Kinh, huyện hạng
nhất chủ quận châu thành Tràvinh.
Tưng quan chủ tỉnh Rạchgiá, quận
Longmỹ, thế cho thầy Ng-hữu-Tuân ký
lục, đi chỗ khác.

Thầy Chung-vân-Lục, thợ kỹ học tập
nghỉ mới mắng.

1° Giáo cho quan đầu phòng văn Chánh-
phủ, từ bỏ vào Tòa nhưt : A (4ere sec-
tion) thế cho Huỳnh-vân-Nhuận, bỏ đi
giáo tập.

Thầy Bùi-vân-Vi, thợ kỹ học tập mới
cấp hạng B (3eme section) thế cho Ng-
tân-Van nghi.

Thầy Nguyễn-hữu-Tuân, ký lục thì sai
hạng nhưt ở Long-mỹ (Rachgia).

2° Giáo cho quan đầu phòng Tòa nhl,
thế cho thầy Lê-bá-Qua.

Thầy Tô-vân-Qua, thì sai hạng nhưt,
tiến nhưt ở Chánh-phủ Toàn-quyền, mới
bỏ xuống.

3° Giáo cho quan đầu phòng Tòa ba,
thế cho Võ-vân-Hiếu, thầy Ly-Sưon thợ
kỹ học tập mới cấp hạng.

Lo cho con nít mới đẻ

Thơ của quan Thông-độc gởi cho
các quan Chủ tỉnh

Cách ít lâu rồi, mình đã tiếng lo về
sự diện giáo cho Annam nghe xem Về-
sanh. Nay mình đã toại chí, được xem
tướng cái y văn để nó ra ra đặng biết ý,
thì cũng nhờ công mấy ông Đ. giáo.

Chữ y của mình là muốn làm cho tuy
sự trẻ non mới đẻ mà chết, thì tới 0
định quyết, cùng là thừa y của ông
Độc-lý Về-sanh Namkỳ cho mà đặng
bỏ quốc phải đến mấy trường anh mà
diễn, ngày giờ sẽ định, cho máy bằng
giáo huấn, và giáo nữ được đợ thính
mà giải lại cho học trò nó hiểu.

Y tứ diện giải ấy thì là quan Đ. y
Về-sanh sẽ tự liệu mà chỉ báo cho mà
lương-y.

Tôi tưởng còn phải lo mà dục chí
mày Cỏ-mỹ, là sự cần ích, thì phải sắp
đặc cho có phân thưởng, cho máy có
trọng sự sanh sáng. Phần thưởng này,
phải khi đẻ rồi hoặc đặng 6 tháng, hay là
1 năm rồi, hoặc trẻ hết phần, hay là trẻ
nửa phần mà thôi.

Tồn phí thì lấy tiền địa hạt, hay là tiền
bồn thôn công được.

Vậy nên xin các ông, phải liệu định
để nó rồi chạy tới cho tới rõ, cách
thưởng phải làm sao, bao nhiêu, tùy theo
sanh sáng mỗi làng và tùy theo tiền bạc
bồn hạt.

Le Gallen
Ph. d. N. h. V.

Một chiếc Tàu Annam

tàu Bình-chuẩn

Dân tộc ta lấy làm hạnh phúc, thờ nay
mới thấy một chiếc tàu đi biển thứ nhưt.
Chiếc tàu này của ông Bạch-thất-Burừ
ở Hảiphong, đặt tên là chiếc Bình-chuẩn,
ngày 17 Septembre này sẽ đến Saigon.
Khi ở Hảiphong xuất hành, đến Tourane
đậu, có đức Hoàng-thượng, các quan
Triều các quan Phansa, Annam đặng
xuống coi chơi cho biết. Rồi chờ hàng
quan tàu, cây nói lại với ông chủ ở
Hảiphong.

Chiếc Bình chuẩn sẽ đậu chừng 10
ngày tại Saigon, Annam mình cũng nên
xuống coi chơi cho biết. Rồi chờ hàng
quan tàu, cây nói lại với ông chủ ở
Hảiphong.

Bồn quán câu xin cho ông Bạch-thất-
Burừ đi nhưt bồn vại lợi, vì on làm gương
cho xã hội.

NG. H. V.

VIỆC MỚI TRONG NƯỚC

(Nouvelles du pays)

GIÁ BẠC VÀ GIÁ LÒA

Giá bạc khi nhà-nước. 11 fr 25
Giá lửa, từ 100 kil. chỗ tới nhà máy Ch-
sea (bao trả lại) 5 \$ 20 tới 5 \$ 30.

NAM-KY

(Cochinchine)

SAIGON.

Mượn vàng

Ng-hi-Thông, 20 tuổi, gái lối xanh, ở
đường Chaigneau số 97, thừa Ng-thị-
Quới, 19 tuổi, cũng một nghề, vì trộm
của nó một sự gây chiến vàng \$300 một
chiếc đồng \$500 một cái móc tai đồng
1\$00 nữa. đồng mắ.

Mượn mà! Mượn bất kể đi kiếm mới
vài bữa về trả lại cho mà.

Quên

Quan-thầy Thuộc-nhà thương Đ. đ. đ.
đặt, có rằng vừa 13 tại 101 5 giờ chiều
đi ngồi xe kéo số 225, hai người, bỏ
chénten xe hai ve thuộc để đứng bên
ngoài, có dân nhân đó theo phép.
Nhưt tay mà dân nhân đó là thuộc đợ
đang bên ngoài, nếu uống vào hai mạng
vì ai có xi được thì đem mà giao lại,
đương trường thuộc bỏ mà uống át mạng
hồn da!

Xe hơi

Đưa 14 tây, lối 2 giờ chiều, xe hơi số
C. 1466 của ông T... ở đường Mạc-
Mahon, số 128, sốp-phơ là Ng-vân-Sáu
36 tuổi chạy tới ngã tư đường Mac-
Mahon và Chassoulou-Laubat đặng nhằm
xe ngựa số 225, người đánh xe là Ng-
vân-Khiến, 58 tuổi. Trên xe ngựa có bốn
người bộ hành, hai người bị vít chức
đình, ngựa té què cần trước phía trước,
xe lật bỏ thùng. Còn xe hơi thì leo lên
đế đường, hư bánh sau phá tay mất.

CHOLON.

Mất

Thầy Kiết-ma Phạm-v-Hữu, 46 tuổi,
đứng bộ đình bộ nhưt, ở chợ Tây-
duong, làng Tân-hòa-đông, tỉnh Chợ-lớn,
có mất một số bạc 5 đồng và giấy thuê-
thần năm 1920.

Al lấy thì trả lại cho thầy, chừng
mắng phân thầy tụng giùm cho vong hồn
của vãng Tây-phương, bằng không thì
cũng như phá năm bảy tiền chùa. —
Mô Phật!

Mất ngựa

Võ-vân-Tài 45 tuổi, ở làng Long-hậu-
tây (Chợ-lớn) khai mất hai cái giấy cầm-
đổ số 404 và 405, tiệm Chợ-lớn.

Cô Ng-thị-Cua, 20 tuổi, ở sau nhà
mày Ban-Joo-Guan, cũng bắt chước khai
mất giấy cầm số 1138 tiệm Phú-lam.

Cũng là mất

Ng-v-Danh, 19 tuổi, dân bộ làng
Phước-hậu (Chợ-lớn), kéo xe kéo số
103-C.V., ngụ đường Gia-phủ và Phạm-
vân-Bộ, 20 tuổi, làm củ-lời nhà máy rượu
Langsa, lại khai mất giấy thuê-hàn.

Sao mà mất nhiều lần vậy? Còn ai
nữa không?

Chàng v đồng bang

Chợ Hứa-Tông, 43 tuổi, bang Phước-
kiến, số 112305, ở Bình-đông bị bắt giải
Tòa-cang vì tội trộm trang vật bằng vàng
đồng giá 114\$00 của chợ Hứa-Đức,
34 tuổi, cũng Phước-kiến, bái chỉ số
48057, nghề bán cảm cũng ở Bình-đông.

An cướp

Đêm 14 rạng mạt 15, lý, lối 11 giờ
khuya, một đảng ăn-cướp chừng 12 đờa,
có 2 cây súng đánh nhà Võ-vân-Quit ở
làng Đực-hồa. Khi mới tới, ăn-cướp
hắn 4 tiếng súng rồi phá cửa vào nhà bắt
vợ con tài gia mà trốn lại (Quít thì chạy
ra khố) rồi lấy hết 482\$30. Con trai
tài gia 15 tuổi khai nhìn mặt đảng hai
đờa là tên Trao ở làng Mỹ-hạnh và một
tên nữa nó biết mặt mà không biết tên.
Làng tổng bên đến nhà tên Trao bắt Trao
và một tên Lược cũng ở nhà nó. Con tài
gia khai quyết rằng Trao cầm súng giữ
cửa, còn Lược thì bắt nó mà trốn. Làng
tổng bắt hai tên này, xét nhà nó không
có đồ tang. Lại đội đơn cũng bắt đảng
ngoài đồng làng Mỹ-hạnh một tên là mặt
trong mình có giấy thuê-thần tên Lý-vân-
Rành làng Tân-hòa-đông (Chợ-lớn) và một
cái giấy thuê xe kéo số 225, hai người, bỏ
chénten xe hai ve thuộc để đứng bên
ngoài, có dân nhân đó theo phép.

Nhưt tay mà dân nhân đó là thuộc đợ
đang bên ngoài, nếu uống vào hai mạng
vì ai có xi được thì đem mà giao lại,
đương trường thuộc bỏ mà uống át mạng
hồn da!

Xe hơi

Đưa 14 tây, lối 2 giờ chiều, xe hơi số
C. 1466 của ông T... ở đường Mạc-
Mahon, số 128, sốp-phơ là Ng-vân-Sáu
36 tuổi chạy tới ngã tư đường Mac-
Mahon và Chassoulou-Laubat đặng nhằm
xe ngựa số 225, người đánh xe là Ng-
vân-Khiến, 58 tuổi. Trên xe ngựa có bốn
người bộ hành, hai người bị vít chức
đình, ngựa té què cần trước phía trước,
xe lật bỏ thùng. Còn xe hơi thì leo lên
đế đường, hư bánh sau phá tay mất.

CHOLON.

Một đám đàn

Đám đàn đàn **hài** cào bị bắt
Nhờ có ông Hérisson, quan Đ. lý
mặt thám, tìm kiếm được, cho hai cậu
lính vào rình nghe trộm, thiệt quá có
một nhà chứa hài cho, Đứng 8 giờ tối,
ông có Monter và lính áp vào thộp đợ
chừng mười người khách-tr, đưng
đánh hài cho và thẩu đặng vài trăm bạc.
Có hài có bạc tan án đủ, máy ch không
còn đôi chổi chỉ nữa.

Giỏi quá.

CẢN-THÚC

Một người làm quấy cả bọn mang tai

Tên tài công Ng-v-Rốt chiếc Salan, (chaland) chạy mô tô của ông D. ở Cánh, lúc vấn về nhà ở xưởng hầm, có ý cấp sấn, mà bị tôi quấy, nó lấy hộp quẹt, quẹt bắc sấn, nó một tiếng, làm lúc các người trên; Rồi tôi chết đã đánh, thương hại 4 đứa cu li, có ba đứa bị thương tích, sơn đám máu chớ vào nhà thương. Chưa rõ chết sống làm sao, và hư hại hết thảy là bao nhiêu.

BIÊN-ĐOÀ

Cũng là Trâu

Cậu Trần Văn-Đo, 16, tuổi ở làng Thới-sơn, hạt Biên-hòa, ngày 13-9-20, sau khi buổi cấy, cậu Du thả trâu ra đống cho ăn. Bộ lông này nhàm mà cày, nên ít ăn. Bộ đôi ba con gặp một đôi đằm thì giành nhau đến đôi chém lộn, chém với nhau chớ đã rồi chém nhảm cậu Du nơi háng. Cũng rất may không hại đến mạng, đức cậu Du cũng phải nghỉ tại đường đàng mười ngày cho lành vết ấy. Ai là cha mẹ mây cậu còn be công trâu phải lý do làm gương, vì con người vậy vì tình lúc ngày không kẻ thàng cháng mà cũng chớ biết ai là chủ.

Hội-dồng Quán hạt

Ngày 17 Septembie đã mở hội rỏi, đình qua 18 Septembie, thứ bảy, 16 giờ hội nữa.

p. Quan đồng lý p. o. ilisible

Bao đầu giá

(Avis d'adjudication)

Tại Tòa-bộ Rạch-giá, ngày 7 octobre 1920, 9 giờ ban mai, cho đấu cất một cái nhà việc làng Phước-long. Giá ước định... 3.566\$11 Tiền thế chưng tạm... 100 00 Tiền thế chưng thiệt... 150 00 Như muốn rõ hơn, thì coi giấy giao ước ở tại Tòa-bộ Rạch-giá, hay là phòng nhất (3e Section) Chánh-phủ Nam-kỳ Saigon.

Nº (77) FEUILLETON DU 20 SEPTEMBRE 1920 ROMAN

QUAN KIA THEO MÃ BA MƯƠI HAI ĐÊM

HỒ-CÁNH-TIÊN tự thuật

Đêm thứ mười ba (tiếp theo)

« Lê qui-hữu cũng biết, tôi mà đôi bày cuộc đi cầu đặng mượn cảnh nước non giải muộn đó là tôi sắp sửa chước máu, quyết lấy dip đem Đậu-chánh-Tâm mà phủ thóc cho thầy-triền gìn giữ, mà rồi, Đậu-chánh-Tâm không muốn đi, lại kìm những lời hay cần dân, làm cho cái kẻ của tôi không trông thành dạng; cả hồ kẻ bất thành, thì cái bản tâm của tôi chừng nào rửa sạch, thì nhà, bao thủa trả xong, có ý nên khi Đậu-chánh-Tâm vừa dứt tiếng luận bàn, tôi tiếp lấy mà mở lời phân giải: « Gô-giao ói! Hồi nào nôi cái đàng sông thóc, nghĩ nôi e mai mai nay còn, sự mà còn phủ mặc nước non, đàng sông thóc trôi thầy con Tạo định. Bày giờ đây, sâu chắt nhâm không lẽ ngồi mà ôm bụng (th, tâm đó mà há đó vậy chận lòng đau, cảnh vật này là cảnh vật nào, mà chẳng mượn giải sầu trong giây phút. Và lại đàng sông biển tôi đã tưởng trong đục, nôi ngon ngon rõ khác hiểm nguy, đàng gặp cơn phong vô bất kỳ, cũng chẳng đến đời gì mà sợ. Thoán lại,

Tiểu thuyết

(Tiếp theo)

Hải đảo kỳ phùng

Một chấp thầy trên cơn đèn đuốc sáng trưng, nhìn kỹ lại té ra đã tới Quỳnh-hà, thuyền đã dựa mé. Anh ta bèn mở cái áo của Thập-nương làm bướm ra, gói bình và thuốc lại, nhảy lên bộ lân hồi trở về nhà. Tối hôm ấy gặp đấng máng rở, tỉnh lại thì anh ta phiêu lưu đã 16 năm trôi, nghĩ ra mới biết mình gặp tiên; liền vào thăm bà-nội thì tình cũng còn y như cũ, bèn lấy thuốc của Thập-nương cho mà đồ cho bà vào uống tức thì lành bệnh. Ấy ngày đó lấy làm lạ xúm lại hỏi thăm. Anh ta mới thuật hết kể rằng chớ tặc. Bà lão nghe rồi rơi lụy mà rằng: « Ấy quá là cô của cháu đó! »

(Nguyên lão phu-nhơn có một người con gái út gọi là Thập-nương, mình-hạt xươg mai, côi-cách như tiên-nữ, đã hứa gả cho họ Yếu, Yên mới 10 tuổi, lên non học đạo, đi biệt không trở về; con Thập-nương ở vậy không lấy chồng, đến hai mươi mảy tuổi không có bệnh chi, tinh-linh tả thể, chôn đã mảy năm rồi.)

Khi nghe Dương thuật chuyện, cả nhà đều nghi Thập-nương không phải thiết chết, bèn lấy cái áo của Thập-nương làm bướm xem lại thì quả là áo của nàng thường mặc khi còn sống; còn may cả bánh thì tựa nhau mỗi người một miếng mà ăn thì no nộn cả ngày mà tinh thần lại thêm mạnh mẽ.

Lão phu-nhơn sai người đào mộ lên coi thử, té ra hòm không, chẳng có chi hết.

Khi trước Dương có đi nói con họ Ngô, kẻ Dương đi biệt đã mảy năm, họ Ngô dợt không thấy về bèn gả con gái khác, vậy nên Dương mới tin chắc lời của Thập-nương, ở vậy mà dợt Phan-Điệp, đã hơn một năm mà chẳng thấy tin, mới nghĩ đi nơi chỗ khác. Trong áp rợ có một người tú-tài họ Tiền, có một đôi con gái lên là Hà-Sanh, nhan sắc cũng ai bì, gả xa đều nghe tiếng, mới 16 tuổi, đã ba nơi hỏi, chưa cưới mà chồng đã chết, ở trong cây người làm

ghét chi đó quá lòng trời lại nữ, đánh hạp đi có vợ vậy sao; ông nghĩ ra, người mà vẫn mang hết, ở ở tri-thần cũng khôn thoát đường nữa, còn người mà chác quấy, đầu có đeo hàng, chận xuống đất đi nữa, cũng không thể bỏ bùa đao như nguyệt. Ấy là lý do này thì đây biết, đàng đó để đàng, đàng cao mà phải gió đay, biệt sao, không thể tránh tai bay họa gái.

Việc n,hi thủy cũng là đàng n,hi. Có lý đầu lại không đi, để người mà tất đàng sấu mà tính với rồi may gặp may khi cô-giao tới đây, hiệp cùng nhau du hí một ngày, sơn-thủy này là của chúng, của Tạo-vật sẵn cho mọi người, chớ chẳng phải, trời riêng để cho ai phòng nghĩ.

« Đậu-chánh-Tâm nghe tôi phân giải mây lời, ý chẳng vui, mặt có sắc buồn, ngồi ngẩn-ngờ giây phút rồi đáp: « Vẫn biết, cơn buồn phải từ phùng cứu giải, ai đánh ngồi ôm cái sầu riêng, nhưng mà, tôi đã nói, xin Hồ-hữu xét lại, người chẳng may trong đàng của, đầu đem tới cảnh tiến công muộn. Huông chi, việc nghĩ thủy với du sơn ai chẳng chuộng, song trong lúc vui kia, vì trong lúc vui thì sự ham muốn hiệp cảnh (th, chí) người mà ngày những đêm con thăm bạn theo mình, còn chí mọng non xinh cảnh lịch. Tôi e tìm vui lại gặp buồn mà vô ích, thà ngồi nhà, mượn rượu trà làm tức giải khủy; Hồ-

mai tới nói nàng ấy, xong rồi chọn ngày làm lễ cưới. Khi rước dâu về tới nhà Dương nhìn lại thì té ra là Phan-Điệp, anh ta cả máng hồi lại việc xưa thì nằng không biết chi cả thảy.

Toán lại mới biết ngày Phan-Điệp bị đuổi đi thì là ngày sanh của nàng. Mỗi khi Dương dợt khúc « Thiên-nữ trích-giáng » thì nằng ngồi lay tay che mắt, lắng tai nghe, dường như đã có nghe quen rồi vậy.

Tân-vô-Ngư

HƯƠNG TRUYỀN

(Echo)

HUE

Nay hóa qui, mai thành thân Ở xóm Ch. D. có nhà bà kia, mẹ góa con côi, người con gái bà này đã gán bà tâm, mà con theo mẹ buôn bán làm ăn, tay gia-tư chẳng phải dinh dư, nhưng cũng đủ phong lưu an lạc.

Sau này kể đến chuyện nay qui mai thân của nhà bà rất lạ, cũng vì có người vi con gái ấy nên mới có câu chuyện này: Theo lẽ xưa thời cũ của chốn hương-thôn xứ nầy thời đến lúc choàng-vang mà nhà ai có tiếng gà gáy thời đã thấy những lân bàng, hoặc kẻ qua đường chào xáo, bảo nhà ấy có gái chưa hoang, hoặc lại có người nói xóm trên có gái choàng-vang thời xóm dưới có gái chừa hoang. Chẳng biết lấy bằng cơ ở đâu mà đám bìa ra lời thì phi ghê gớm ấy, rồi cũng nhau một lòng một trí tin phục vô cùng.

Nhà bà ấy có nuôi con gà trống, thường đem nó vẫn ngủ trên một cái miễu rạch trong vườn khác ở khít bên vườn bà. mà con gà nầy thường đến chiều khi gần tối thời nó gáy năm ba tiếng trước khi đi ngủ. Ấy là thuộc về triệu bất tường cho bà ấy, vì nhà bà và con gái đã lớn mà chưa chồng; và lại đã biết bao phen lấy làm gai góc khi nghe lời kẻ xóm-diềng giọng người hành khách. Bực tri lắm bà mới bắt con gà đem bán cho chủ lái ghế ở cách nhà bà một cái sông rộng lại xa hai

hàng phố, thì hương mà lấy đàng có tri, rước rước chén của lấy chỉ làm quai, Hương truyền lập quí tuổ đàng chưa thỏa, rồi làm tâm tá chưa xong, rồi của của lập thú bề rừng, người tới nói ra chẳng ngịch ý H, hừ, tôi tới thật, dạ tôi chẳng chút ưng (tất đàng).

« Ép nài đến thế, mà Đậu-chánh-Tâm quyết rồi chẳng đi, tôi để biệt sao, tôi theo mà ép thôi, e Đậu-chánh-Tâm sanh nghi, chẳng chịu chịu chịu theo ý Đậu-chánh-Tâm; chuyện này không đặng thì chuyện sau, mưu này không thành còn hỏng mưu khác, chớ hề làm cho Đậu-chánh-Tâm sanh nghi bỏ mà đi, thì cơ hội ngàn năm chưa gặp lại. Xét cạn e rồi, tôi không cử n,hi nữa. Tôi nói: « Muốn kim thể cho người nào xem sơn-thủy cho giải khủy mà cô-giao chẳng ưng thì thôi, tôi không dám ép. » Nói rồi rồi có việc ngồi uống nước luận đàng cùng Đậu-chánh-Tâm cho tới khuya, trăng chen lạng mới đem nhau vào ngủ.

« Vào năm chưa quá mười phút đồng hồ, tôi đã nghe Đậu-chánh-Tâm ngày pho pho, còn tôi thì nằm thò thò hoai, không thể an giấc nhập. Càng bị kẻ kia không thành, phải toan kẻ khác nên tôi nìm không ngủ; mà toan kẻ khác là kẻ nào? Kẻ nào hay? Ồ! Tôi làm bức rút không kể xiết, tôi nằm lạng qua lạng lại cho hết sức rồi dậy ngồi,

hà dậm dưng trượng. - Bà bán con gà được một hôm thì buổi chiều kia tự nhiên nghe tiếng nó gáy lại nơi ấy. Cả nhà lấy làm quấy đi, chạy ra xem, thời té ra nó đã lại đậu bay về tận nhà, lòng cánh hầy còn đăm đăm những nước. Lúc đã thấy con gà trở về, lại nghe nó gáy, thì, thế tất bà chủ nhà lại cho là một điều xấu thì phải, lẽ ra thời bà bắt nó đem trả lại cho chủ mua nó hôm nọ cho rồi; nhưng mà không bà lại lấy làm vui mừng và quí hóa nó, bèn rằng nó có nghĩa với chủ, nó mến chủ, nó thương chủ, bèn cho ăn uống tung tuú không lấy lời quai đi mà bắt tội nó nữa, đã như thế thời cũng phải, nhưng bà lại không cho rằng con gà mến chủ nhớ nhà mà trở về, điều đó chưa đủ làm cho main nguyền bà, bà lại bìa thêm một lời nữa mà nói cho nó thêm linh thêm hiển rằng con gà ấy thành thần, vì nó thành thần nên nó khôn như thế; còn sự nó gáy đó là tiếng tâm của giống linh vật thường kêu buổi chiều, như con công ở các miếu chùa, cũng kêu kêu buổi chiều vậy.

Thời nay thời cũ của nhà tôi theo lời bà chủ mà qui trọng con gà một cách lạ thường, kính trọng hơn thần mình nâng giáng hạ như c vậy.

Phàm giống gà thường hay không chớ ngủ, m i mua gà ở chợ về phải nhốt lại cho được 5, 6 đêm, để cho nó quen chỗ ngủ; nếu trong một hai ngày mà thả nó thì nó đi mất vì nó đi tìm nơi ngủ cũ của nó, ấy là một lẽ rất thường. Bà nầy bán con gà cho rợ lại gài ghế nhốt ở dưới ghế m i một hôm thời nó bỏ lồng, khi nó bỏ khỏi thời nhẩy xuống gặp phàn nước, tất nó phải bơi, khi đã bơi đến bờ thời nó đi những nơi nó từng đi đến trước ngày thường ra đó, tức là theo nhà cũ nó rồi. Những lẽ ấy rất tầm thường, ai cũng biết như thế.

Con như choàng-vang gà gáy là thời-hở đét lúc y con gà đi kiếm ăn, ăn Phần củ bán-ha ngựa củ hoá ra nó gáy, chẳng phải là gà trống

ngồi không an rồi đứng cũng không an, canh cũ khuya mới thì còn buộc mình thì phải đi đàng, rồi thì chít lười, khi thì tâm chớ, rồi thì tâm tá chưa xong, rồi thì của của lập thú bề rừng, người tới nói ra chẳng ngịch ý H, hừ, tôi tới thật, dạ tôi chẳng chút ưng (tất đàng).

(Sax sẽ tiếp theo) L. B. Mưu.

là bán con
uôi chiều
nó gây lại
i di, chạy
lợi sống
hãy còn
c đã thấy
ay, thì, thế
một điều
bà bắt nó
ổ hóm nó
bà lại lấy
a nó, bảo
nó mền
n cho ăn
lời quai
n như thế
lại không
nhờ nhà
rủ làm cho
thêm một
thêm linh
ây thành
n nó khôn
là tiếng
hưng kêu
c các miếu
hiếu vậy.
n theo lời
gà một
g như thần
hư c vậy.
hay nhớ
hợ về phải
m, để chà
trong một
nó đi mất
của nó, ấy
a này bán
ghe nhốt ở
thời nó số
nhảy xuống
đi bởi, khi
n những nơi
gây thường
củ nó rồi.
thường, ai
gà gây là
gà đi kiếm
gà c hoả
a gà trống
ng không ăn,
buộc mình tới
lười, khi thì
hỏi xoát lông,
đi ra vào thấy
đai trị ngu của
dao mà giết
ây quạ chừng,
rằng biết cho
càng rắng quạ
đai trị ngu của
đai băm hổ đi
đi. Tôi lại kể
lắm mà đứng
trên, tay thì
hì ngó lườm-
tho giờ đó là
-ò, tôi mắng
lời rủa sạch
nghe theo cái
lắm như vậy
cắm dao đưa
tôi lại nghe
thức-hỏi tôi:
n dợi chừng
như vậy, tôi
đeo, chẳng đê,
h-Tâm, bông
c Khươn Hô-
quan hạ thối

mà thôi, gà mái cũng gây. Lại có một giống gà xước (lông cánh đen mọc ngược và xước lên) cánh nào nó cũng gây, từ choàng vạng đến sáng, cho nên chữ gọi nó là ngừ-canh-kê; con gà của bà ấy là gà pha giống gà xước.
Có ہی nhiên sự lý tâm thường mà người ta đã phi biết bao công nghi hoặc, thật là khờ dại biết bao.

Đông-pháp báo tin

Chưa đến số
Một đứa con gái chừng 16, 17 tuổi là đây tớ của một người Trung hoa buôn bán tại chợ Nong. Hôm kia xuống rừa chừ ở bán đồ chợ ấy, bỗng không mà dẫn dẫn từ trong cạn ra ngoài sừu rồi quí gọi, lút đầu xuống dưới nước mà lay thàng cưa quay cày gì cả, chỉ trúi bông-bóng lên mà thôi.
May sao có người khản chợ ở trên bờ trông thấy sừu lóng cứu cấp, liền nhảy ra chụp tét kéo lên, xem lại trong mình con ấy những nhớt và rêu bám vào đây mình cá. Hồi nó vì làm sao mà lợ ra giữa sừu để tên nổi nguy hiểm như vậy? Nó đáp rằng: « Khi rừa chừ trong cạn thì tự nhiên nghe dưới hai chừn nặng nặng, y như ai dục phải bước ra, đã gượng mà không được; khi bước ra xa rồi thì nghe trên đầu gọi nặng lắm; nên phải quí xuống lút đầu dưới nước. »
Cứ như vậy thì ai chẳng bảo là ma-rà (ma-già) kéo mà chưa đến số.
Nhưng việc đương thời xảy ra, những người xún lại đó toàn là người sáng có cái tư tưởng ma-rà, không một ai có chừy ý phân đôi trong việc ấy cả cho nên có tìm ra cho đó có huyền hoặc để mà công nhận với nhau là ma-rà kéo. Cho nên, chừy thuyết chi góp nên có chừng ấy, thuận theo lý thuyết ma-rà mà chưa xét ra được nguyên do thế nào cả.

Nhà muốn bán

Tại giếng nước cũ, có một cái nhà cái kiểu kim thời, rộng rãi, có hàng ba, và nhà phụ tầng đá, vườn rộng, 1.300 thước đất muốn bán vì chủ lo về xứ.
Ai muốn mua, hỏi số Lạc-linh-tân-văn 157 rue Catinat, hay là M. Guigon 44 rue Garçerie Saigon.

Sản diệp có bán

Một cái xe Ô-tô lớn lắm, mà lại chắc chắn, mới tinh anh, có đèn điện khí, mà cũng có pha khí đá (phares).
Muốn bán cho mua, vì phải đi.
Ai muốn coi mà mua, lại số nhà 136 đường Catinat (Photo-studio).

Truyện mới:

TÔ-HUỆ-NHI, 1 & 3 trọn bộ: 0 \$ 25
QUÁN-HỒNG-QUẦN, cuốn 1: 0 \$ 25
Bán tại nhà in l'Union
157, đường Catinat - SAIGON.

TRUYỆN
Tiên-Cán Báo-Hậu
CUỐN THỨ CHÍN
Bản truyện này đã in rồi từ cuốn nhất đến cuốn thứ tám, hiện nay tôi khởi in tiếp cho trọn pho.
Nhớ liệt vị quí quan mua xem cho tường tít.
Có bán tại nhà in Imprimerie de l'Union, 157 - Rue Catinat - Saigon.

Entrepôt de Cholon

IMPORTATION-COMMISSION
71, Bd Tông-đốc-Phương
BÁN SỈ **BÁN LẺ**
VẢI LỤA.
Hộp - Rượu chác, - Rượu ngon - Sữa NESTLÉ - Champagne DELBECK - Cognac RENAULT - Cognac CROIZET (từ 120 năm).

Đồ tân chế bên Paris
Dầu thơm Gôty - Da, Nơ, Giay - Chemises - Bóp da - Dao bán - Đồ hát - Đồ chừng phòng khách.
Hàng tôi cũng chừ ra công mà mua các thứ hàng hoá làm bên phương Tây và các xứ lạ theo ý chừ vị dặt.
Giay thép để tét: Paulhieu-Cholon
Giay thép nói: 667.
Le Directeur: Paul HIẾU
Officier d'Artilerie Coloniale d'Armées Croix de Guerre

Tiệm đóng xe
Sửa xe và bán đủ đồ phụ tùng
Boulevard LUMIÈRE số 99 và 101
ĐIỂM-HỘ (SAIGON)
TRẦN-VĂN-HIỆP chủ tiệm

Kính chừng Lạc-châu quí khách đưng rỏ: Tiệm tôi có đóng đủ kiểu xe như là: xe mai, xe hải-bách, xe kiển, xe kéo, xe bò chừng có đóng thùng xe hơi theo kiểu kiển thời, sơn xe thiết kếo, làm sém, mới xe để liệu, và cũng có bán các thứ xe có sửa lại chắc chắn, có bán tên xe đá kiển, bánh xe cao-su bằng cây gụ tị bền tây chừ lọi, cao-su dặt để thay trong bánh, kiển dặt tây, đồ bít kíp xe độc chiếc và xe song mã bằng da tây may rất khéo và chắc, có bán yên dợt, chừng đạp hai liếng, bình để thắp đèn khí đá theo xe. Sơn xe và sửa xe.
Cần xin quí khách có dịp đến Đát-hồ nghĩ là tôi sẽ một khi trước coi chừ chừng, rồi làm, sau có cần dùng sơn chi da thiếu mua giúp làm ngời, thì tôi rất cảm ơn họ.

Cho chừ quí khách mua muốn, gửi cho hỏi thăm món chừ chừng giá cả tôi sẵn lòng hầu dặt.

Cho máy xay lúa, nhà máy xay lúa, nhà máy xay lúa

Nếu chừ vị muốn mua một cái nhà máy xay lúa theo kim thời và lại to lớn, chừng kíp 5-10-15-20-30-50 hay là 100 tấn cũng hơn 100 tấn gạo trắng mỗi ngày (24 giờ).
Nếu chừ vị muốn bán tình giá riêng dặt, tôi lập hoàn thành một cái nhà máy xay, đủ nhà, nền dợt, rập may, cũng len khi vắn, nói tét một đũa nghĩ chừ chừ được.
Nếu chừ vị muốn cách để trị tiền và thì nhà chừ dợt có các việc của chừ vị sai khấn, thì nên đến tại hãng.

Bonnefoy & Cie
Sis Marillins et Commerciale du Pacifique
Sis Anonyme au Capital de 12.000.000 francs
SUCCESSEURS
Đường d'Ormay mà suy tình và bằng này sẽ chỉ các dừn chừ fích cho, hoặc dừn coi kiển thứ (bản đồ) cũng giá tiền.
Có nhiều giấy tờ làm bằng có ràng dặt có chừy cho nhiều chỗ thành tự rồi.
Sau này hãng chừng ta cho chừ quí vị đặc nhà máy của chừng ta hay rằng: Chừ quí vị ở xa xuôi không tiếng bề giao thiệp buôn bán lúa gạo cũng ngoại quốc thì bằng chừng ta sẽ hết lòng mà giúp cho; nghĩa là chừn giá cả dặt cho.
Hàng chừng tôi cho chừ quí vị hay rằng: Tại hãng có sang Tân-khoá (ehaloupe) (vapeur) mới và cũ, như chừ quí vị muốn mua và cách trị tiền thì xin đến tại hãng mà sự tình.

ĐẠI DU'OC PHONG

ở đường CATINAT SAIGON, số 195 tới 201

Ông André Le-văn-Minh, Tổng-lý,
Bào-tơ-sư nhứt hạng ở Y-nghê thành Paris,
Học-sanh tốt nghiệp trường y được bảo-tê,
Cựu học-sanh các đường-đường thành Paris,
Cựu bào-tê công các nhà thương dinh Seine,
Đặng phần thưởng nhứt-hạng kỳ thi hóa học 1914:
MỀ-dai-bạc
MỀ-dai-đồng
Của tị tề-cấp bá tánh thành Paris.
MỀ-dai-đồng
Của hội Phụ-nhơn Pháp-quốc (thành Paris).
Tọa thuốc
Chữ y theo tọa của thầy thuốc cho.
Phần việc riêng
Đề cho tay chế thuốc Langsa quia sừc.
Thuốc thiết nghiệm
Chánh hiệu Langsa
Chất hóa-học
thiết rông và nhứt hảo hạng
Phân Giải
Sinh học và
Tê-trùng học và Hóa Học
Ồ hắc chất
nước uống
Hoàn-Tê

ĐẦU HOA
Dầu Essence de Manthe hiệu « Mitcham » nhứt hảo hạng
Thuốc thiết nghiệm và các vị của ông Le-văn-Minh
Hỏi giá
Thuốc bổ Quinlum
Hước nhỏ mau tan ra nước
Trích đủ ba thứ quinquina
Bổ lực và trị bệnh rét
Thuốc tuyền
Thuốc valerianate d'amoniaque.
Có Y-nghê nhận chứng trị bệnh đau gáy cột
ĐIỀU DƯC PHONG
Tiệm Langsa
Bán rông những thuốc Langsa
Nhà lãnh mua tại Paris - Lyon - Marseille - Nice

Tại tiệm **BÀI-NHÌ** rượu Annam ở gần nhà-hàng Yeng-Yeng đường dầy Đát-hồ nhà số 58 Rue Lefebvre
Có bán thuốc **GỖ-VÁP** tại **Lê-đề** đềm Sĩ, đình huê-hồng một đòng lời hai, ba các; cũng có bán **XA-BÔNG** hương hạng và **ĐÀU-THOM** bít-ben mùi bảo.
Kính cáo Đông-báo xin chừu cớ.
Mỗi tháng: Quán Rượu Bài-hà nào lại mua trên một trăm lít Rượu, thì bán thêm một thùng rượu ngon nhứt hạng
Thuốc Gỗ-váp mua tại gốc, bán tại tiệm hiệu **Nam-Thành-Phụng** N°58 Rue Lefebvre, Saigon
Bản hiệu kính mời chừ vị Thương-gia; mua Trừ bán Thứ, Đủ biết mua Đủ cũng tiền; Song vì Đoàn-thể giúp chừu tời đây.

SOCIÉTÉ INDO-CHINOISE DES ALLUMÈTES
河内宜安
蟠桃火柴
một mình bán Denis-frères đại-lý cả Đông dương thứ hộp quẹt này.
Hộp quẹt này khắp nơi đặng phép bán là một sự nhứt hộp mà thán

Thuốc Santal Monal

Hai điều đáng sợ bởi bệnh lậu là: yếu đuối và không con. Cả hai điều này như quả đắng và rất dễ mà trở thành như của người miền Tây vậy. Người mà còn trẻ thì có chi đáng giá hơn là không sanh được con để mang họ? Vậy phải ngừa gồ gề những số bởi bệnh lậu mà ra, và khi mới chấy mủ, phải kịp lo điều trị. Nếu tiền quân, là vật nhứt hết mà phải bệnh, thì phải điều trị, đừng cho khỏi hẳn vào đến bằng quan và bộ phận.

Chưa tồn sần có một phương linh nghiệm là thuốc Santal Monal. Dùng nó khi mới vướng bệnh, thì nó làm cho đi phải đau nhức, khỏi dục động nơi tiền quân và làm cho hết bệnh, người đi đàng Santal Monal trông thì thấy các nhà thương trong hoàng cầu, vì nó là thuốc rất công hiệu. Nó vào pha lớn với nước tiểu, làm cho nước tiểu ra màu xanh, nó rửa máy chấy kia trong xa nơi cả bộ phận mà làm cho tuyệt bệnh lậu và máy bệnh bởi bệnh lậu mà ra.

Pharmacie Principale Solitrène Saigon
Pharmacie Franco-asiatique Hôlaré,
Cholon và trong các đưng phòng.

Cách làm mau té tiều

Viết thư cho bang Annam, Hào-Vinh-Công-ty, 146 bis Rue Lefebvre bieu gởi contre-remboursement (cách tiền trao cho lãnh nợ nhà đây thếp một hộp một trăm ve dẫu Essence de menthe, hiệu Lô-tiên, tốt nhất trong cõi Đông-dương, giá là mười lăm đồng (15\$00) mà thôi. Về bản lẻ lại cho trong vòng quen lớn một ve hai cái (0\$20) - mỗi ve lời 5 su, một trăm ve lời 5 đồng bạc, mười hộp lời năm chục, một trăm hộp lời năm trăm đồng bạc!

Viết thư đi, đừng bỏ qua dịp làm té tiều, uống làm. Ban đầu lời ít sau lời nhiều, bán buôn quen thói làm giàu chẳng bao lâu!

Cho không! Hãy coi cho kỹ. Kể từ ngày nay một trăm người gao gọi cho đến mà mua dẫu trước hãng Annam Hào-vinh Công-ty sẽ vui lòng gởi cho không một kilo xà-bông mặt-xây thiệt, hiệu ngựa một sừng (La Licorne), tốt nhất trong cõi Đông-dương hay là một ve dẫu thiên Essence pour Lotion: Eau de Cologne, Quinine, lin coupé để làm dẫu một lít các thứ dẫu thơm vậy, tùy thích ai muốn thì nào cũng được! Hãy viết thư mau đi, đừng bỏ mất cơ hội làm té tiền uống làm.

Hàng Annam, Hào Vinh & Co,
146 bis Rue Lefebvre Saigon,
Kinh đô.

PHARMACIE SHANGHAI

Có trồng răng và thay con mắt

M. Triều-Cương, chủ-nhơn ở đường Marins số 183, Cholon, còn ở Saigon thì tiệm của M. J. Ha-kim-Tường, N° 9 Boulevard Gallieni và M. Cam-Lun N° 27 rue d'Adran có trữ bán các thuốc của đồn đường

THƯỢNG-HAI BẠCH-PHỤNG-HOÀN

(THUỐC ĐIỀU KINH ĐƯƠNG TỬ)
Phàm con người sanh ra đến già thì khác hơn đờn ông, là việc đường kinh và thai nghén sanh sản, những việc đường kinh là phương căn nhứt cho việc thai nghén, nếu đường kinh thất thường thì khó mà có thai nghén cho được. Bởi nơi trong thì nhiệm tỳ bệnh thất tình ngoài thì cảm dục lục dâm khiến nên khí huyết suy nhược, kinh nguyệt hoặc trễ, hoặc sục, hoặc bầm, hoặc đờn ra xôi sả, đi ngược lên, làm chứng thổ huyết, sanh bình này chứng kia là do nơi đường kinh nguyệt chẳng tốt mà ra, cho nên Bôn-đường chẳng hề tiết công mà tìm thuốc thượng hạng nơi theo lời trước mà để lại, chọn lựa phương thuốc điều kinh này, chọn rộng thuốc tốt mà bào chế nên thuốc Thượng Hải Bạch-phụng-Hoàn để dùng đến thì chọn nguồn đầy đủ, tự nhiên mạnh mẽ không dẫu, sẽ có thai có nghén mới là lạ chỗ.

TRỊ NHỮNG CHỨNG:

Kinh nguyệt hoặc trễ hoặc sục, huyết kinh ra nhiều, huyết băng ra xôi xá, bạch đới, bạch dầm, huyết bạch ra dầm đặc, trơn khi huyết hư làm bạc đường kinh, làm đau bụng đau ruột, kinh nghịch hành thổ huyết, bị đại bi đái, phát nóng lạnh, xương cốt, mỏi tể, huyết kinh dột hoặc bầm đen, trơn hoàn sanh nghịch sang thai y (nha) chưa ra, Trĩu nhai sảng hậu huyết ứ đọng khối dơng cụ trường lên làm đau bụng, hoặc thai bệnh chẳng an, các chứng ấy đều dùng thuốc này uống với rượu thì thấy công hiệu, chỉ như đến bà chưa con thì sẽ có thai, còn như có thai sáng thì an thai, hoặc sanh đẻ rồi dưng thì càng hay hơn vì do sạch khí huyết, những người ốm yếu dùng đến trở nên mập, thiệt là thuốc đường tử vệ sanh của đờn bà hay hạng nhứt trong hoàn cầu.
Mỗi hộp bốn hòa giá . . . 1\$00
Mười hai hộp giá . . . 10 00
P. S. Nếu chưa qui bà qui có có bạch đới dẫu nhiều thì nên dùng thuốc này và

thuốc bột thực (ấy trị bạch đới được) mỗi gói 0\$20 thì bốn đường dăm hòa chắt trong một tuần thì hết bệnh chẳng sai.

Thuốc bột này mỗi ngày rửa hai lần, mỗi lần dùng nửa gói pha với nước ấm chừng một lít mà bôm thì thấy thần hiệu, hãy mua thử sau mới rõ thuốc hay.

THUỐC BỔ PHÉ THẦN HIỆU

Thuốc này rất nhiệm mầu trị đăm lẽ lang thin diệu, đã em si lại khỏe hòa, phòng bệnh mới phát tức thì dùng đến trong giây phút liền thấy hiệu nghiệm vô cùng, thuốc chế có hai cây tông (Thống) vô anh đờ chọn với vị qui đực hiệp nên phương hay, chủ trị về chứng thượng phong (cảm gió) mà sanh ho, hen đờn siêng, hoặc khạc ra máu; con nít non phong háng hơi thổi nóng này, phê lao, phê nhệt, tác tiếng, đau xóc hông, lòi tực, hệc lờn uồi bịch ho, cả thấy các chứng bích thuốc về phổi, họng lồng, mà sanh thì dùng thuốc này liền tiêu tăng những đờn dật, cuốn họng đờn thủng, hoặc ban đêm ho ngủ không đặng dùng đến liền tăng đờn bà khi hết ngứa bợm em si nghĩ an, như thường, rồi nghĩ phương thuốc trị bụng bợm phệ thổ nhứt hạng hay không thuốc nơ bi kiếp, công hiệu rất linh nghiệm lẽ lạng mau thông ngũ quan cứu khiêu.

CÁCH DÙNG

Trước khi dùng thuốc phải lặc ve thuốc cho thuốc trên cho đều, mỗi ngày uống bốn lần, người lớn thì mỗi lần uống 2 muỗng café, cách ba giờ đồng hồ uống một lần, như bình giám lần thì cũng giảm thuốc, còn con nít một hai tuổi cho uống 10 giọt, từ 2 tuổi đến 6 tuổi, uống 15 giọt từ sáu đến 11 tuổi uống 20 giọt, từ 11 tuổi đến 16 tuổi uống nửa muỗng café như chứng bệnh chưa dứt thì cứ việc uống hoài cho đến thiệt hết mới thôi, đừng có khi uống khi nghỉ sau mới rõ thuốc hay thuốc phẩm.
Mỗi ve giá là . . . 0\$40

Vinhlong Thương-nghệ Công-ty

- 1) Xe hơi và tàu đờn bộ hành, gác ghế cho lứ.
  - 2) Sửa các thứ xe, bán đồ phụ tùng bán đồ sắt và rèn đồ sắt (hàng nhà văn).
  - 3) Tiêm trừ bảng hóa ngoại-quốc và đồ sơn.
- Xin các ông buôn đưng an-mem dẫu, tiêu, mề tời trà Hết, trà Annam, thuốc lá bài, thuốc Cỏ-vết, thuốc sút, bao đệm hay là đồ thể thao khác xin đến Tiêm trừ Hội tại chợ Vinh-long mà thương-nghệ Hết của sá, và xin các ông chớ lo đưng, số trồng thuốc hay là nhứt, vật lệ trên đây gởi thư báo mua cũng được.

Vinh-long, le 15 Mars 1920.
Le Directeur-gérant,
NGUYỄN-THOÀN.

Có thứ rượu mạnh Lang-
hiệu SAC-CHUS - mới chơ ỉ
Nam-kỳ lần thứ nhứt. ngo
không có thứ rượu nào bằng
Chỉ một mình hãng Deni-
Frères trị mà thôi.

Cách tranh thương

Muốn buôn bán cho đắt mới
hàng, thì phải bán đờn cho thiệt
láng
Người buôn bán xa-chùa cũng
dùng cách đó, người chình bị
cũng dùng cách ấy.
Vết này đưng-bang nên đến
tiệm Lệ-trình khách lâu số 81
đường d'Espagne chợ Saigon,
mà mua hoặc đến khi hoặc đến
lò hiệu Best mà để cho sảng;
thì cuộc buôn bán mới thật
vượng.
Tiệm đó có đủ các thứ đờn dục
đó; và bán rẻ hơn các nơi.

CÓ MỘT MINH NHÀ NÀY CÓ QUYỀN
THAY MẶT CHO NHÀ ĐỨC SÔNG VÀ LÀM XE MÁY
TẠI THÀNH St-Étienne
Mà thôi

Mons. F. MICHEL, CAFFORT Successeur & đưng Catina số 36
SAIGON

Có bán SỮNG
đủ thứ và đủ kiếng. Bì,
THUỐC, ĐẠN, XE-MÁY, ĐỒNG-HỒ
và đồ NỮ-TRANG. Đồ dể tốt lại giá rẻ
Lục-Châu muốn mua vật chi thì xin đến thư như vậy;
M. F. MICHEL, CAFFORT Successeur, 36 rue Catina. - SAIGON

KHOẢN CHẤT THUY
(Nước suối kim thạch)

VICHY **NICHY**
PHÁP-QUỐC-TUYN

VICHY CELESTINS
Có bán nguyên ve | Trị bệnh đau gan, đau dạ dày, đau bụng, bệnh Phlegm -
và nước đờ. | Thấp-huyết (kể) - đau máy đờn lứ-đờ.

VICHY GRANDE-GRILLE | Trị bệnh đau gan
và bệnh đờm.

VICHY HOPITAL | trị bệnh thương tí, trường nhiệt
Hãy coi chừng đồ giả mạo, khi mua phải chỉ cho trắng
thứ nước nào mình muốn dùng.

VICHY-ÉTAT |
SEL VICHY-ÉTAT là muối tự nhiên của nước khoáng mà ra.
Có hộp và có ve.

PASTILLES VICHY-ÉTAT | mỗi khi ăn cơm với uống chừng 2, 3
hoàn thì đờ tiêu hóa.

COMPRIMÉS VICHY-ÉTAT | dùng để cho mình đờn nước xít
(Môi-khi-chất).

HỘI-ĐỒNG QUẢN-HẠT

Nhóm lệ thường ngày 17 Septembre 1920

Lời diễn-thuyết của quan Thông-độc Nam-kỳ

Các Ngài,

Theo lệ thường xưa nay hệ mỗi năm mở hội thi Chánh-phủ bày tỏ cho các ngài rõ những vận-hội lớn lao xảy ra trong năm rồi và đứng trước mặt các ngài mà phân trình tâm lý rồi xin các ngài xét coi cách cai-trị của Chánh-phủ kết quả là thế nào. Ta vẫn là người ưa nói theo tục lệ cũ nhưng mà nếu ta không tác chấp theo lệ cũ thái quá, thì ta chắc các ngài là người ham hành động, các ngài chẳng hề để lòng phân trách ta bao gì. Chương-trình kể hết các việc của ta làm thì ta đã có ấn hành vào cuốn sách bí xanh cho các ngài xem rồi. Vậy thì nếu ta quên không nói cho các ngài biết rằng nhơn dân an cư lạc nghiệp luôn luôn, nếu ta bỏ qua, không nói cho các ngài hiểu rằng cuộc kinh-tế lý-tài cũng có chỉ đáng lo sợ, dường ấy há ta mắc tội với các ngài chăng? Ta cũng các ngài vẫn đã quen biết nhau nhiều năm; các ngài đã hiểu rõ bụng ta ta diễn-thuyết lắm, bởi vậy ta chẳng có chút nào lo sợ, nên chỗ nào mà ta không nói ra ấy là ta nghĩ nói mà không có ý chi hoặc nói mà không lo việc chi hay với các ngài thì không cần chi phải nói.

Nhưng vậy mà ta tưởng các ngài cũng nên để cho ta trước khi diễn bài cái vấn đề thuộc về tài-chánh, phải nghĩ một đôi lời với chủ vị Hội-đồng Annam để cáo những công việc Chánh phủ đã làm y theo nhơn lòng dân ước nguyện.

Ta nói tiếng "ở cáo" là ta có ý muốn dùng tiếng ấy, bởi vì là chức năng người Đại-biêu của dân ai cũng hiểu rõ chỗ con trong và quan hệ về phần trách nhiệm của mình, và ai cũng biết rằng cái quyền-ủy mà mình gánh vác đặng bao chứa đó thì ta đây ta tưởng xem xét luôn luôn, bởi vì tuy ta thật là người thay mặt như thế của Chánh phủ trong xứ này, mà ta cũng là người thay mặt như thế của dân tộc Việt-nam chung trong xứ này.

Những điều dân ước nguyện thì khóa Hội-đồng trước có một vị Hội-đồng nhơn lúc mọi người chung nhau mà bày tình thành tín và tỏ đầu thuận-bòa, nên cách rất thâm này mà ta có một cách rất thâm-thiết; nhưng điều dân ước nguyện ấy lại có gặp lại mà làm ra một tập rồi trong tuần tháng Février. Năm nay những người Đại-biêu của dân, có đủ quyền hành và ta giám bảo kiết lòng trung thành của họ mới bày lễ ra mắt quan Toàn-quyền Maurice LONG, rồi đứng cho ngài xem. Nhưng đến dân ước nguyện ấy mỗi ngày đều tỏ báo Annam lại lấy từ khốn nghèo và lấy lòng sốt sắng mà bày tỏ một cách rất mạnh mẽ; tuy báo giới ấy có tỏ đến chi thì lại là tỏ ý riêng của mình mà thôi và tuy thường hay để lòng công kích một vài công việc của mình, mà những việc ấy có ai xem chế chỉ đâu mà cần phải bình vực; nhưng vậy mà ta rất vui lòng mà đòi coi ý chi của dư-luận báo giới luôn luôn. Những điều dân ước nguyện tóm lại thì có bốn

khốn mà thôi là 1° lo quyền chánh-trị của dân, 2° cải lương cách cai-trị, 3° lo tư-đo kinh-tế, và 4° chấn chỉnh giáo dục.

Về chánh-trị thì ngày nay đã chắc chắn rằng nhà nước sẽ cho dân rộng quyền tuyền cử dặng cho những Hội-viên trong mui ban hội-đồng thiết là người thay mặt của dân. Đã vậy mà tại cho sự Hội-viên thêm cho đông, hoặc lập riêng ban Hội-đồng đặng làm cho nhơn dân có thể mà bao chứa quyền-lợi của mình. Tôi giám nói chắc với các ngài rằng quan Thuộc-địa bộ Tổng-trưởng là người hộ-tri con trong và thân-thiết của các ngài với quan Toàn-quyền Long là người trong lúc tạm ở Nam-kỳ thì hay nói với ta rằng người vẫn lo làm về cái vấn đề ấy lung lăm, hai vị ấy sẽ nhơn dịp quan Toàn-quyền Long về Paris mà hội diện rồi trừ nghĩ cùng nhau coi phải thi thế cách nào cho trúng ý nhơn huệ của Chánh-phủ.

Ta tưởng cũng nên tỏ cho các ngài hiểu rằng ta có ý những đôn xin nhơn tập của Pháp đưng cho tòa Hội-ngự-Tư xét thì thiệt là nhiều lần. Và Chánh-phủ muốn thấu hiểu lòng dân thì yếu cần phải cậy bực thượng-lưu là kẻ gồm mọi dư-luận Annam; mà như có cậy thì tự nhiên do ý những người nắm giữ thế cách Annam. Bởi vậy cho nên mấy người ngày nay xin nhậm tịch Langsa ta e ngay mai rồi tức rằng mình không có thể thay mặt cho quê quán mình mà phân trần đều chỉ nửa hết; lại hệ nhậm tịch Langsa thì nước Langsa sẽ vui lòng mà tiếp rước, nhưng mà không hề mình mới vào dân Langsa đâu hơn sớm mai rồi thịnh linh có đủ tài đủ lực mà bao chứa quyền lợi của dân nước mình mới vào đó. Tuy vậy lời này ta đây là yên riêng của tôi, nhưng mà các ngài cũng nên suy xét sự ấy lại.

Về cách cai-trị thì những bực thành-niên khi nào họ học đã thành thì mới mấy trường cao-đẳng của Chánh-phủ lập ra đó rồi thì ta sẵn lòng tiếp rước. Cái ý của ta đã quyết như vậy tưởng chẳng còn ai quyết hơn ta về sự ấy nữa. Ta vẫn chẳng chịu khien ai thất quá, nhưng mà ngày nay cuộc học nơi trường y khoa mà ra đó không? Ta còn nhớ mới đây ta có dự ý với các trường y Annam ấy, ta đã biết rõ rằng cái tài thuộc về chức nghiệp của họ thì ngày nay ai cũng đều công nhận rồi mà họ lại còn có đủ lễ nghi, đủ giáo dục, người nhơn thiết đáng ngồi cái địa cao trong trong xã-hội lắm. Cách chuẩn bao lâu đây lại có một ban thành-niên tốt nghiệp nơi trường Chánh-phủ ngoài Hà-nội về, có đến ra mắt ta, thì ta cũng mừng mà thấy được người như vậy nữa.

Về những người phụ sự thân cận với ta hơn hết thì hôm qua quan Toàn-quyền đã ký tên mà định phận sự cho họ rồi. Ta đã liệu định cho họ ở tại phòng-văn của ta hoặc ở tại máy toa thuộc quyền của ta mà học

tập một ít lâu rồi sẽ bỏ đi các tỉnh mà hành chánh cũng như các tri-huyện, tri-phủ và Đốc-phủ đó vậy. Nhơn dịp này ta xin tỏ luôn cho các ngài rõ bởi duyên cớ nào mà Nhà-nước định bỏ chức Huyện. Phủ và Đốc-phủ là chức ta chẳng biết nghĩ và cũng còn nhiều người Annam ưa làm.

Theo ý ta thì chẳng có lý nào mà có giữ mấy tiếng xưng hô như vậy nữa. Ở mấy xã ngoài địa phận chia ra Huyện, Phủ và Tỉnh làm rõ lắm. Mấy tiếng xưng hô ấy vậy mà chỉ mấy viên quan trong địa phương, vì nào thế địa phương này, tuy có Chánh-phủ Bảo-hộ kiểm sát, song có đủ quyền hành mà cai-trị địa phương của mình. Chớ trong Nam-kỳ là Thuộc-địa Đại-phủ, mà cứ xưng hô viên quan Annam như thế thì trái biết chừng nào, bởi vì tuy trong xứ chia ra có quận mà quận nào cũng nhơn quận này, còn viên quan Annam thì có chia ra lớn nhỏ, coi có phải vậy chăng ấy không nhằm đâu hết mà lại còn làm cho người nhơn lầm lẫn cũng cùng với ý của Nhà-nước muốn đặt các chức quan Annam hay không. Xin các ngài hãy yên tâm; ta đã có tinh trước mà làm cho những người giúp việc của ta là người xứng đáng và trung-thành, khỏi phải lo lắng thối chí!

Trong hết đã định bỏ chức Huyện, Phủ và Đốc-phủ mà bỏ là bỏ tiện lần lần nghĩa là người đưng chức bấy giờ thì cũng còn giữ chức ấy như cũ. Nhưng vậy mà ta muốn cho vừa lòng ty kỹ lệ là người nhơn thế lệ của Nhà-nước nên quyết vào ty ấy đặng ngày sau lãnh chức này theo như ý mình và có thể thân tộc mình muốn, nên ta có định cho ty chức y học thêm hai năm nữa là năm 1920 và 1921. Còn những học-thực người nào liệu sức còn học thêm nữa được thì ta có tính với quan Quản-ly học chánh mà cho họ ra trường Cao-đẳng học ngoài Hà-nội mà học thêm một ít lâu, hệ học rồi thì phát cho họ một bằng-cấp-lộ riêng, bằng-cấp ấy giá trị cũng như bằng cấp của mấy người tốt nghiệp nơi trường Chánh-Pháp vậy. Trong ty Tham-biện cũng dự cho mấy vị Tham-biện cũng cho tuổi nhơn học-thực học-hiện bên Mẫu-Quốc mà học hết một ít lâu rồi được đặng mà lãnh chức Tham-biện cũng như mấy vị tốt nghiệp tại trường Thuộc-địa bộ hiện vậy. Nếu làm theo cách này thì ty quan viên bản-độ có thể người đã học rộng mà quốc có thể người đã học rộng mà lại thành thì cách cai-trị rồi; và những người giúp việc khỏi ganh ghét nhau, vì ta đã gộp hết lại mà làm một ty rồi lựa học thì lấy sự học thức mà làm gốc.

Làm như vậy hệ là cơ kỷ lưỡng thì ta là con cháu của các ngài đây nào có thể về vào các sự mà phụ sự — hoặc trong chức cai-trị, hoặc trong máy sự thiết lập — còn trong đường cơ y thường thì chúng nó sẽ thành tay chân để lo tư-đo kinh tế theo y như các người ước nguyện đó. Vậy vì tương-quan muốn chỉnh-chiến mà thế chẳng cho được thì trước khi phải vào trường sư-đẳng học mà học

theo học. Cuộc cạnh-tranh kinh-tế coi thế càng ngày càng thêm kịch-liệt; mà thế chẳng thì chắc sẽ phần người nào có nhiều binh khí hơn, về phần người nào đã có tài riêng mà lại thạo hiểu cơ-quan mưu nhiệm về sự giao thiệp trong hoàn-cảnh nữa. Hôm nay tôi nghĩ trong Thượng-mại Saigon, quan Toàn-quyền Long có tỏ rằng ngài đã định lập thêm một trường Thương nghiệp học tại Hanoi, và Hanoi là chỗ gom các trường cao-đẳng-học; người tổng-quản đã có tài mà thấy dạy dỗ cũng có tài nữa. Ấy vậy gom hết các trường cao-đẳng-học về đó thì lợi ích lắm, bởi vì làm như vậy, thì kẻ thanh-niên tuy mới người ham học không thể thôi, mà được ở chung một chỗ thì tình thân-ai mới kết chặt, đặng ngày sau nương nhau mà hành động mới tiến bộ trong đời sống. Cái cuộc này chẳng đố cho các ngài vui lòng và chẳng đố làm cho các ngài yên lòng theo như ý muốn bày nay sao?

Khẩn ước nguyện chót hết của nhơn-dân là ước nguyện về sự mở rộng nền trung-đẳng-học. Ta cũng công nhận rằng nhơn-dân ước nguyện đây sự nghĩ cũng có chỗ nhảm. Thật số tiền tiền học về sự mở rộng trung-đẳng-học thì không được bình phân. Giữa đặng chiến-tranh kịch-liệt mà lo về đường lợi ích cho cuộc chiến-liệu, nên trước ra đưng nền cao-đẳng-học và học-khai nền trung-đẳng-học đặng nêu đức học-sanh cho các trường cao-đẳng, làm như thế thì quả hóa biệt chương nào. Mà ta tưởng công nên đố đi đường minh đi thì đã bị tắc trở đó mà liệu toàn thể nào đặng đi cho thông thả mới phải. Hiện nay những trường trong cả là số học trò về được 52.000 lợ, của sự tốn hao của số công nhơn lao và địa lợi hệ đến 1.130.000 đưng bạc. Trong số học trò ấy trừ ra 1000 trẻ có ở địa-hạt cấp học-bộ, chẳng nói làm chi, còn 45.000 trẻ thì không đặng đưng tiền nả học được, bởi vì mấy trường tỉnh không có đủ chỗ mới thôi. Số học trò trong các trường tỉnh nhập với số học trò mấy trường tại Saigon cũng được 45.000 trẻ, sự tốn hao của số quản lý hệ đến 2.200.000 đưng. Số học-trò người lập như trong này trường ấy công là 12.000 trẻ và mỗi năm số thì đưng bằng cấp học về được 450 trẻ, mà trong số này thì hơn hết là 250 trẻ được vào trường lớn là trường trung-đẳng học mà thôi.

Mấy trường trung-đẳng học hiện có trong thì được 600 học-trò, mà trong số họ thì tốt-nghiệp về được 60 trẻ, 60 trẻ thì đủ mà đưng trong ngạch chức sự của các trường Trung-đẳng học Hanoi. Mà trong các trường trung-đẳng học tốn hao của số quản-hạt 609.626 đưng. Nếu so sánh mỗi cái thì số 600 trẻ ở trường trung-đẳng học tốn hao nhiều bằng-hai số 5.000 trẻ ở trường sư-đẳng học. Mà sự đưng học là cuộc chúng ta phải học thì phải chịu tốn nhiều hơn nữa, bởi vì chúng ta mắc lo cho những người học nên phải rút giáo-sư Langsa ở mấy trường tỉnh mà đem về đó. Ta nghĩ các ngài nghĩ phân trách thì phải làm, bởi vì mình cần đưng người có lễ cấp sư-đẳng học nhiều hơn là đưng người có bằng cấp trung-đẳng học hoặc bằng cấp tú-tài. Về cuộc giáo dục theo Langsa thì cũng vậy. Bên Đại-Pháp phải mới người đủ phải vào trường sư-đẳng học mà học

tập. Trong các thuộc địa của Đại-Pháp cũng vậy, bởi vì đầu đầu cũng cần đưng người về ruộng, kẻ buôn bán, nhà nông, nghiệp nghệ, hơn là đưng học tú-tài. Xã-hội Pháp-Quốc mà vững vàng ấy cũng là nhờ cuộc sư-đẳng học rộng mở.

Trong Nam-kỳ đây cũng phải làm như vậy, mà lại còn phải làm thế nào cho cuộc giáo-dục theo Langsa chẳng nên chông chọi với cuộc giáo-dục Pháp-Việt. Đã biết cũng nên ước ao cho cha mẹ học trò có thể cho con học trong xứ mà lấy được bằng cấp tú-tài, nhưng mà cũng chẳng nên vì cố ấy mà lấy hết tiền công nhơn của nhà nước đem lo cho cuộc trung-đẳng-học Langsa, bởi vì tiền đó mà học về trường Pháp-Việt sư-đẳng học hoặc Việt-Nam trung-đẳng học mới phải. Tuy là chúng ta làm như thế đã kết quả rất rộng đưng, bởi vì cuộc trung-đẳng học năm nay đã nêu đưng được 4 vị tú-tài, đầu 4 vị ấy đều gốc ở trường khác đến đó mà học cũng vậy, song nếu đem số 4 vị tú-tài ấy mà tính với số tốn hao 60.000 đưng là tiền tiền đưng cho không kể tiền sách vở bản giấy hết, thì các ngài coi có nên tạm đình học trên của cuộc trung-đẳng học, để mà lo cuộc sư-đẳng học Langsa tại trường Chamassel-Laubat, vì cuộc này hãy giờ về lắm, và để lo cho cuộc Pháp-Việt sư-đẳng học kéo khi quan Toàn-quyền mới đến, các ngài than phiền. Xin các ngài nghĩ trên ta làm như vậy là tại ta muốn tiện lợi tiến học. Không phải vậy đâu, ấy là ta tính lợi hại cho Thuộc-địa đó mà thôi.

Đâu cuộc trung-đẳng học tại trường Chamassel-Laubat mà để có một bực đưng đi nữa thì cũng phải đưng ít nữa cũng phải 6 giáo-sư cũ-nhơn và mượn thêm 12 giáo-sư ở mấy trường sư-đẳng học. Mà trong này trường tỉnh đã thuộc giáo-sư Langsa và làm như thế cũng vậy. Vậy bày giờ phải nghĩ cứu cho cấp mới được: trong hai ba năm này nhiều giáo-sư Langsa nên mấy trường tỉnh phải giao cho giáo-sư Annam quản-nhữ. Mấy giáo-sư Annam rằng sức làm nên mới đưng trị được, mà nay coi thế cũng không nói nữa, nên không lo phương pháp cứu thì nên giáo-dục trong trường này rồi sắp đố hết.

Đó là nghĩ như vậy nên trong số năm 1921 nơi khoản giáo-dục ta có dự một số tiền 200.000.000 đưng để làm việc, một trong số ấy nhơn một mặt trả lương cho giáo-sư ở Annam. Nhưng vậy mà ta cũng nên nghĩ một số tiền nhơn đưng đưng để phụ giúp mấy trường tỉnh lập trường làng trường đưng vậy mà ta lại bị cho các sự nhơn, khỏi tốn hao sự khác đưng 470.000.000, rồi lại đưng số tiền ấy mà lo mở trường Pháp-Việt sư-đẳng học nữa. Các ngài coi đó thì đủ biết nhà nước rằng có là thế nào, đưng nhơn-dân và dân vị Hội-đồng nên ta ở Chánh-phủ phải vì Chánh-phủ đã không bỏ các chương-trình quảng khai cuộc giáo-dục trung-đẳng, và cao-đẳng học; mà lại còn lo bởi thế cái cần cho chắc chắn y theo ý của các ngài xin.

Các ngài,

Đây là ta xin tỏ tới cái vấn-đề thuộc địa cái vấn-đề quan hệ về cuộc tương lai của xứ này.

